

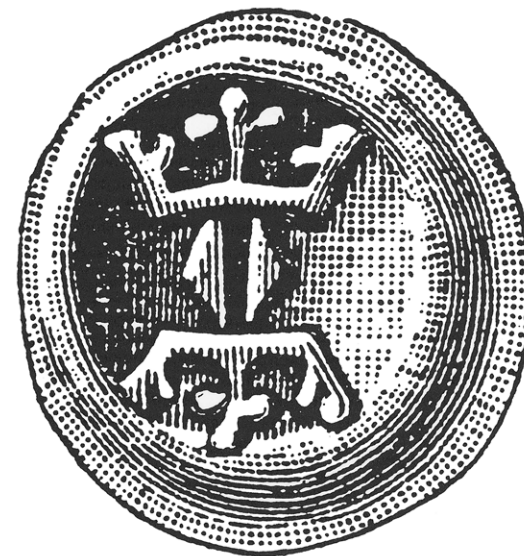
ISSN 1653-655X

© Numismatiska forskningsgruppen och
förf. Foto förf. om inget annat anges.

www.numismatiskafor forskningsgruppen.su.se

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 1996

NUMISMATISKA FORSKNINGSGRUPPEN

ARKEOLOGISKA INSTITUTIONEN
STOCKHOLMS UNIVERSITET

Ls	T	T(obol)	n	B	C/G	O	II	Kors	I	Totalt
Dr	6	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Go	0	0	0	0	0	3	0	0	0	1
Gä	0	0	0	0	0	3	0	0	0	1
Ha	6	0	0	100	0	8	0	0	0	4
Jä	6	0	0	0	0	5	0	5	0	3
Nä	0	0	11	0	0	0	0	0	0	1
Sk	0	0	11	0	0	5	0	15	19	9
Sm	28	0	0	0	25	14	60	30	12	19
Up	0	0	22	0	25	0	0	0	0	3
Vg	17	0	22	0	25	24	0	15	54	27
Vr	28	0	22	0	25	11	0	5	0	11
Vs	0	0	0	0	0	5	0	0	4	3
Än	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ög	11	0	11	0	0	19	40	20	12	16
Öl	0	0	0	0	0	3	0	10	0	3
Totalt	100	0	100	100	100	100	100	100	100	100

Tab. 3. Tabellen visar hur typerna fördelar sig på landskap i procent.

Fylke	T	T(obol)	n	B	C/G	O	II	Kors	I	Totalt
AA	14					6	5	8		5
Ak	14						5			1
Bu	14	14				18	35	19	13	18
He						6				2
Ho	14			29		12	15	15	17	14
No			25	29		2		8	3	5
NT										0
Op						4		4		2
SF	14	57	75	29		43	40	31	60	43
Te	14							4	3	2
Tr				14				8		2
Vf	14	29				2		4	3	4
Öf						8				3
Totalt	100	100	100	100	0	100	100	100	100	100

Tab. 2. Tabellen visar hur typerna fördelar sig på fylken i procent.

ARKEOLOGISKA INSTITUTIONEN STOCKHOLMS UNIVERSITET

NUMISMATISKA FORSKNINGSGRUPPEN

1996

1. Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria

Genom ett donationsbrev av Wera Ekström instiftades Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning 1974. Stiftelsen bekostade bl.a. Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria vid HSFR med placering vid Stockholms universitet, arkeologiska institutionen.

Genom ett riksdagsbeslut överfördes professuren till Stockholms universitet 1 juli 1994, men verksamheten kommer även framöver att bekostas av Gunnar Ekströms stiftelse. Detta beslut ligger i linje med Wera Ekströms intentioner som syftade till att upprätta en universitetsprofessur. Flyttningen innebar inte några förändringar beträffande verksamhetens inriktning. Verksamheten bedrivs under namnet Numismatiska forskningsgruppen, förkortat NFG, och Stockholm Numismatic Institute på engelska.

Efter en tillfällig flytt till nya lokaler i kontorskomplexet Garnisonen på Östermalm i december 1995, kunde verksamheten i oktober 1996 flytta till nya, egna lokaler i kvarteret Pegasus i Gamla Stan mitt emot Kungliga Slottet. Planeringen av och flytten till de nya lokalerna har tagit mycket tid i anspråk och den löpande verksamheten har blivit reducerad till ett minimum. De nya lokalerna ligger i samma byggnad som KMK och omfattar 240 m² med fyra tjänsterum, ett doktorandrum, 2 student/

arkivrum. Biblioteket har inretts i en öppen korridor. Utformningen av lokalerna har skett i samarbete med arkitekt Tore Darelus. Flytten och den nya inredningen (huvudsakligen bokhyllor) har möjliggjorts genom ett generöst anslag från Ekströms Stiftelse.

Forskning och undervisning är professurens huvuduppgifter. Sedan några år markeras detta också genom att verksamhetsberättelsen avslutas med en kortare artikel som redovisar aktuell forskning med anknytning till undervisningen. Den översikt av den svenska forskningshistoriken, med begränsning till mynt, som påbörjades i årsberättelsen 1992-1993, fortsätter här med 1900-talets början.

Vid 1800-talets slut dominerades den numismatiska forskningen av riksantikvarien Hans Hildebrand (1842–1913), men framför allt av ett större antal privata forskare med samlarbakgrund, där August Wilhelm Stiernstedt (1812–1880) måste sättas i främsta rummet.

De omfattande landvinningar som då gjordes kunde, med vissa undantag, tyvärr inte fullföljas och utvecklas under 1900-talets första decennier. Det var nu endast ett fåtal personer som såg numismatiken som sin huvuduppgift och även om många personer lämnade forskningsbidrag rör det sig om regel om enskilda insatser. Det är svårt att dra en tidsgräns i den nu aktuella översikten eftersom flera personer överlappar varandra. Principen här blir därför att avsluta översikten ca 1925, men även ta med artiklar som aktuella forskare skrev därefter.

Det är symptomatiskt för perioden att det föll på en person, Tore Gustaf Hjalmar Appelgren (1872-1950), med bakgrund utanför den vetenskapliga världen att axla det tyngsta ansvaret. Han var synnerligen produktiv och skrev ett stort antal artiklar, men han får främst sägas vara känd för de två upplagorna av sin bok om Gustav Vasas mynt (1905 och 1933). Den bygger på en mycket omfattande materialkunskap och bl.a.

Fig. 1. Grupp III i Appelgrens översikt i Fv 1930 över medeltidsmynten omfattar lejonbrakteater som han daterade till 1100-talets slut eller 1200-talets början – en datering som fortfarande håller (Sverker Karlsson 1196-1208, Lödöse).

Ls	T	T(obol)	n	B	C/G	O	II	Kors	I	Obest	Totalt
Dr	1										1
Go						1					1
Gä						1					1
Ha	1			1		3				12	17
Jä	1					2		1			4
Nä			1							1	2
Sk			1			2		3	5	8	19
Sm	5				1	5	3	6	3	26	49
Up			2		1					2	5
Vg	3		2		1	9		3	14	12	44
Vr	5		2		1	4		1		2	15
Vs						2			1		3
Än										1	1
Ög	2		1			7	2	4	3	13	32
Öl						1		2			3
Fylke											
AA	1					3	1	2			7
Ak	1						1				2
Bu	1	1				9	7	5	4	1	28
He						3					3
Ho	1			2		6	3	4	5	1	22
No			1	2		1		2	1	1	8
NT										6	6
Op						2		1			3
SF	1	4	3	2		22	8	8	18	5	71
Te	1							1	1		3
Tr				1				2			3
Vf	1	2				1		1	1		6
Öf						4					4
Totalt	25	7	13	8	4	88	25	46	56	91	363

Tab. 2. Tabellen visar det totala antalet mynt av varje typ i landskapet/fylket.

Eriksson 1317-1374. Stockholm.

Rasmusson, Nils Ludvig 1943. Studier i norsk mynthistoria under tiden ca 1270-1513. *Fornvännen* 1943. Stockholm.

RN – *Regesta Norvegica*. Oslo 1978—.

Schive, Claudius Iacob 1865. *Norges Mynter i Middelalderen*. Christiania.

Skattfyndort	Ls	T	n	B	C/G	O	Kors	I	Övriga	Obest.	Totalt
Eldsberga	Ha	35	50	3		56	42	6		61	253
Humla	Vg					2					2
Korsbetningen	Go	12	14	2		14	17	1		14	74
Landskrona	Sk	6	20	1		26	29	22	3	31	138
Lunna Sörgård	Nä	67	58	9	9	216	214	63	6	298	940
Råby/ Vallby	Vs	13	1			115			79	23	231
		133	143	15	9	429	302	92	88	427	1638

Tab. 1. Tabellen visar de typer i LL XXIX som påträffats i skattfynden och deras antal. Den visar också antalet obestämda mynt av gruppen och deras totala antal i skattfynden. Kursivt = antal osäkert.

Förkortningar:

Landskap i Sverige

Dr-Dalarna
Go-Gotland
Gä-Gästrikland
Ha-Halland
Jä-Jämtland

Nä-Närke
Sk-Skåne
Sm-Småland
Up-Uppland
Vg-Västergötland

Vr-Värmland
Vs-Västmanland
Ån-Ångermanland
Ög-Östergötland
Öl-Öland

Fylken i Norge

AA-Aust-Agder
Ak-Akershus
Bu-Buskerud
He-Hedemark
Ho-Hordaland

No-Nordland
NT-Nord-Trøndelag
Op-Oppland
SF-Sogn og Fjordane
ST-Sør-Trøndelag

Te-Telemark
Tr-Troms
Vf-Vestfold
Öf-Östfold

hans stilanalys gjorde att resultatet blev mycket mer än en vanlig katalog över myntningen. Den betecknas följaktligen ofta också som det första arbete som förtjänar att ingå i en svensk mynthistoria.

Appelgren var verksam som mynthandlare fram till 1925 då han anställdes vid Kungl. Myntkabinettet. Tyvärr utlöste den 2:a upplagan av Gustav Vasas mynt en hätsk strid under märkliga former (tabellstriden), som gjorde att han sa upp sig samma år (1933) vilket starkt är att beklaga då han vid denna tidpunkt ännu hade mycket ogjort. Han återgick sedan till mynthandeln.

Under sin tid som handlare var han ansvarig för flera hundra auktions- och lagerkataloger som gavs ut såväl i eget namn som för andra firmor. I flera kataloger ingår artiklar. Sitt kunnande som katalogförfattare fick han också stor nytta av vid publiceringen (tillsammans med Lauri Tudeer) av de första delarna (t.o.m. Gustav II Adolf) av Herman Frithiof Antells samling som efter Antells död skänkts till Finlands Nationalmuseum. Den utgör ännu idag den bästa förteckningen över svenska mynt från Gustav Vasa till Gustav II Adolf. För de svenska medeltidsmynten införde han vid två tillfällen ett system med gruppindelning (en tradition som sedan följts av Thordeman och Lagerqvist). Hans bestämningar blev emellertid i några fall mindre lyckade. Bland Appelgrens övriga arbeten bör man främst nämna artikeln om Sten Stures markmynt (1923), där de stilmässigt jämförs med samtida tyska stormynt. Han gör också en samlad genomgång av vilka som är samtida, äkta mynt och vilka som är senare kopior eller fria fantasier.

Sedan Hans Hildebrand pensionerats 1907 blev Rosa Norström (1860–1944) ensam ansvarig för KMK:s samlingar under flera år. Bland hennes plikter ingick att ta hand om nya fynd varav några publicerades av henne.

År 1915 blev Bror Schnittger (1882–1924) föreståndare för KMK och

Fig. 2. Barbariska efterpräglingar av romerska denarer funna i Sigdes, Bursn, Gotland. Publicerade av Rosa Norström i Fv 1907. Man trodde länge att efterpräglingarna slagits på Gotland, men Lennart Lind har visat att så knappast är fallet och att de även förekommer i bl.a. ungerska och polska fynd.

fram till 1920 publicerade han flera vikingatida skatter och lösfynd. Hans alltför tidiga bortgång gjorde att andra planerade arbeten aldrig blev publicerade.

Axel Wahlstedt (1867–1943) är en av de stora inom medaljområdet. Han var också mångsysslare inom mynt där han skrev om vitt skilda ämnen som Suceavaefterpräglingarna på 1660-talet av schillingar bl.a. från Riga (1923), Erik XIV:s mynthistoria (1913), samt de medeltida myntmästarna i Stockholm (1935).

Bland bidrag av arkeologer kan nämnas Oscar Almgren (1869–1945) som skrev om romerska denarer, medan Ture J:son Arne (1879–1968) behandlade ett keltiskt myntfynd på Gotland (1906), solidifynd (1931) och bysantinska myntfynd (1925, 1929 och 1946).

Isidor Adolf Bonnier (1848–1925) är känd för beskrivningen av sin samling medeltidsmynt (1906), som under lång tid var användbar för bildmaterialet mer än för bestämningarna. Manuskriptet över hans samling av Karl XI:s mynt färdigställdes och publicerades efter hans död av Berta Holmberg 1931.

Carl Lundström (1865–1928) skrev bl.a. om wismarplåtarna 1715.

Leopold Fredrik Löffler (1874–1921) kom via sin språkforskning in på numismatiken och skrev om inskrifterna och myntmästarna under Olof Skötkonung (1918).

Storsamlaren Sven Svensson (1855–1928) ägde den kanske finaste samlingen någonsin i privat ägo. Han förde noggranna anteckningar om sin samling, men hans enda publicerade arbete (1923) behandlade Olof Skötkonungs mynt.

Karl August Wallroth (1860–1936) var myntdirektör vid Myntverket. I

Fig. 3. Keltiskt mynt funnet i Hejde sn, Gotland. Det är publicerat av T.J. Arne i Fv 1906 och präglat i sydöstra Frankrike under första århundradet f.Kr. Om fyndet är samtida utgör det det äldsta mynt som hittats i Sverige. Ytterligare ett keltiskt mynt har ibland antagits vara funnet på Gotland.

myntmassan i uppsatsen är betydligt mindre än vanligt, visar på en västlig prägling av LL XXIX. Västergötland och Värmland står också för hälften eller mer av fynden av alla typer utom en inom områden med svensk mynträkning. Sist, men inte minst, visar systemet med tidsbegränsade mynt och myntindragningar upplösningstendenser vilket gör att låghaltiga främmande mynt lättare kommer in i myntcirkulationen.

Norges absolut och relativt sett större antal fyndmynt talar för en myntning i Norge, liksom det faktum att de svenska fynden är koncentrerade till gränsområdena mot Norge. Gruppen går heller inte att passa in i den svenska myntningen eftersom det skulle förutsätta att den präglades i västra Sverige medan en annan grupp präglades i östra Sverige.

Skattfynden har inte kunnat utnyttjas för tolkningen av tänkbara myntorter. De två norska skattfynden är inte typbestämda. Därtill är en klar majoritet av skattfynden med LL XXIX påträffade i Sverige. Det kan tyckas ge stöd för en myntning av gruppen i Sverige. De svenska skattfynden är daterade till åren 1354-1380. Det var en periodvis orolig tid för Sverige, vilket delvis kan förklara det större antalet skattfynd i landet. Vid oroliga tider undan-gömdes mynt för att åter tas fram vid säkrare förhållanden.

Sammanfattningsvis tyder analysen på att gruppen enbart präglats i Norge för både Håkan och Magnus under perioden 1355-1363. Nedan redovisas de antaganden som gjorts beträffande myntorter och typer (antaganden som till stora delar sammanfaller med tolkningar alltsedan Schives tid): Bergen – B, kors; Oslo – O/II; Trondheim (Nidaros) – n; Tönsberg – T; Myntort? – C/G (några kan vara slarvigt utfört B?), I.

Litteratur

Authén Blom, Grethe 1992. *Norge i union på 1300-tallet. Kongedømme, politikk, administrasjon og forvaltning 1319-1380*. Del II. Trondheim.

LL – Lagerqvist, Lars O. 1970. *Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt*. Stockholm.

Larsson, Birgitta 1996. Magnus Erikssons myntning 1340-1354. *Numismatiska forskningsgruppens verksamhetsberättelse 1994-1995*. Stockholm.

Lindstedt, Janett 1996. *Sverige eller Norge? En studie av en brakteatgrupp från 1300-talets mitt*. C-uppsats i arkeologi. Stockholms universitet.

Nordberg, Michael 1995. *I kung Magnus tid. Norden under Magnus*

4. Efter att Håkan Magnusson övertagit den norska tronen år 1355 behöll Magnus styrelsen över och inkomsterna från vissa delar av det norska riket t.ex. Tönsberg (Nordberg 1995, 220). I Tönsberg har minst en typ i grupp LL XXIX myntats, vilket gav Magnus intäkter. Dessutom samregerade (eller åtminstone nära på) Magnus och Håkan inom minst tre sakområden i Norge. Det gällde utrikesärenden, kungamaktens hållning till norska städer och köpmannaintressen samt krongodsdisponering (Authén Blom 1992, 434). Det norska riket var mer eller mindre uppdelat på två kungar. Det verkar således passande att de norska mynten försågs med två kronor som symboler för de två kungarna Magnus och Håkan. Detta alternativ möjliggör en längre präglingstid av gruppen än de ovanstående, vilket är lämpligt med tanke på dess storlek. Myntningen kan ha kommit igång kort efter att Håkan tillträdde som norsk kung eller efter ett par år.

Rasmusson menar att det existerat en reell myntunion mellan Sverige och Norge. Likheten mellan de båda ländernas mark penningar år 1348 är omvitnad. Från år 1358 finns bevarade norska kvitton över insamlandet av tionde. De visar på en likhet i värde och räkning för ländernas penningmarker (Rasmusson 1943, 270). Det betyder att Sverige och Norge hade en gemensam mynträkning. Det ger stöd för antagandet att grupp LL XXIX har föregåtts av grupp LL XXVIII.

Därmed skulle en myntning av strålringsbrakteater påbörjats av kung Magnus i både Sverige och Norge 1354. I Norge ersattes dessa av slätringsbrakteater med två motställda kronor år 1355 (eller kort tid därefter), medan strålringsbrakteaterna fortsatte att präglas i Sverige.

Grunden för ett samarbete mellan länderna försvann emellertid efter 1363 års politiska händelser (Rasmusson 1943, 279). Albrekt d.y. hyllades då som Sveriges kung av landets stormän, vilka var missnöjda med Magnus regering. Att ett svensk-norskt samarbete slutar vid denna tidpunkt, styrks av det faktum att Håkan började prägla mynt efter förändringen av mynträkningen senast år 1363. I samband med detta upphörde myntningen av slätringsbrakteater med två motställda kronor i Norge.

Efter en närmare granskning av ovanstående alternativ framstår det sist redovisade (nr 4) som rimligast. Det styrker antagandena om en myntning av gruppen i enbart Norge.

Studiet av materialet och den politiska utvecklingen pekar på att LL XXIX myntats i Norge. Det gör även en jämförelse med andra myntgruppers spridningsbild t.ex. den från Magnus Erikssons myntning år 1340-1354. Där är antalet myntfynd från Västergötland omkring hälften av Smålands (Larsson 1995, 19). För gruppen i detta arbete är istället fynden så gott som lika många från dessa landskap. Att Smålands andel av den totala

Kungl. Mynt- och Justeringsverkets årsberättelse 1911–1916 publicerade han en sammanställning över bestämmelserna beträffande myntens halt och vikt liksom mynträkning för perioden 1449–1873. Vidare uppgifter om myntningens storlek när den är känd. Dessa för den svenska myntningen grundläggande uppgifter publicerades senare också i NM XXII (1918).

Som en sammanfattning av forskningsinsatserna under 1900-talets början får man konstatera att Appelgren står i en klass för sig. Närmast kommer Wallroths insats med sin mycket betydelsefulla genomgång av det skriftliga källmaterialet. Vid sidan av dessa bör man på ett annat plan notera en positiv utvecklingstrend i så måtto att det numismatiska materialet börjar uppmärksammas på ett tvärvetenskapligt sätt inte bara av arkeologer.

2. Forskning och publicering

Vikingatid

Inom CNS-serien och Commentationes-serien har, med ett undantag (se nedan), arbetet under året skett med mycket begränsade insatser p.g.a. flyttbestyren. Under kommande år kommer insatserna att öka.

Brita Malmer har färdigställt kataloger (ca 280 sidor) och planscher (ca 275 sidor) till boken *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995–1020*. Gunnar Ekströms stiftelse beviljade tryckningsanslag vid höstsammanträdet 1996. Tryckningen sker under våren och sommaren 1997 genom Vitterhetsakademiens tekniska redaktion i samarbete med Grafiska enheten, Uppsala universitet, och Ekblads tryckeri AB, Västervik.

Cecilia Persson sammanställde en rapport över efterundersökningarna i Skåne: *Arkeologisk undersökning av sex vikingatida skattfyndplatser i Skåne; Borgeby, Grönby, Reslöv, Tolånga, Östra Torp och Östra Herrestad socknar*.

Cecilia Persson skrev, som ett led i doktorandutbildningen uppsatsen *Myntprägling i 1000-talets Andernach och Oberlothringen* – en kronologisk studie av myntningen i Andernach under Hertig Dietrich I:s regering samt myntningen på de oberlothringiska myntorterna Ayl, Boppard, Echternach, Prüm och Rommersheim.

Gert Rispling har utfört bestämningarna av de islamiska mynten i Ralf Wiechmann, *Edelmetalldepots der Wikingerzeit in Schleswig-Holstein. Vom "Ringbrecher" zur Münzwirtschaft*, Offa-Bücher 77, Neumünster, 1996.

Medeltid och nyare tid

Nästa volym av *Stockholm Studies in Numismatics* kommer att behandla de skriftliga källorna till Magnus Erikssons mynthistoria med bidrag av flera författare. Huvudmanuskriptet är till stor del klart medan övriga bidrag inte är skrivna. Utgivningen kan beräknas ske tidigast om några år.

En ny rapportserie, *Stockholm Numismatic Reports*, som kortfattat ska redovisa resultaten av B- och C-uppsatser i numismatik (inom ämnet arkeologi) vid Stockholms universitet är under planläggning. Två manuskript, skånska borgarkrigsmynt (Ulrika Bornestaf) och den svenska myntningen 1250–1290 (Nanouschka Myrberg), är f.n. under utarbetande.

Övrigt

Kenneth Jonsson är tillsammans med William Metcalf vid American Numismatic Society, New York, redaktör för ett nyhetsbrev, *Coins and Computer Newsletter*, som kommer ut med två nummer per år och behandlar datoranvändning inom numismatiken.

3. Undervisning

Numismatik ingår som ett avsnitt i grundkursen på A-nivå (mynthistorien ca 100–1500) vid arkeologiska institutionen. Undervisningen handhas liksom tidigare av Kenneth Jonsson.

Sedan flera år tillbaka sker handledning vid uppsatsskrivning på B- och C-betygsnivå i arkeologi. Uppsatserna koncentrerades inledningsvis på tyska vikingatida mynt, men numera utgör svenska medeltidsmynt ett stort inslag och många andra områdets mynt har också behandlats med utgångspunkt från svenska fynd. Avsikten med uppsatserna är dels att genom en systematisk, målinriktad forskning kunna bearbeta större materialgrupper, dels att få fram en ny generation numismatiker, och slutligen att skapa förutsättningar för en numismatisk forskarmiljö. Uppsatserna har hittills gett många nya resultat och avsikten är att uppsatserna i förkortad och redigerad form ska ges ut i en ny rapportserie (se ovan under Forskning och publicering).

Vid Arkeologiska institutionen framlades under läsåret följande B- och C-uppsatser, med Kenneth Jonsson, Christoph Kilger och Cecilia Persson som handledare.

B-uppsats

Linda Andersson, Klosterfynd. En jämförande studie mellan myntfynd i

Myntningen av strålringsbrakteater kan ha upphört i Norge någon gång efter att Håkan tillträtt den norska tronen (ett trendbrott vid tronskifte verkar rimligt) och ersatts av brakteater med två motställda kronor. I Sverige däremot fortsatte präglingen av strålringsbrakteater fram till år 1363 (Rasmusson 1943, 278).

2. Erik och stormännens uppror mot Magnus Eriksson 1356 ledde till en delning av det svenska riket år 1357. Erik tog också konungatiteln och Sverige hade därmed två kungar. Nu var det viktigt för Magnus att visa upprorsmännen sin styrka. Även Håkan kände sig säkert hotad. Erik var hans äldre bror som troligen ansåg sig ha större rätt till den norska tronen än Håkan. En del av styrkeuppvisningen var kanske en gemensam prägling av gruppen i Sverige och Norge. Myntet med två motställda kronor blev en viktig symbol för de två kungarnas enade kamp mot fienden. Enligt den påvliga nuntien Johannes Guilbertis uppbördshandlingar (*RN VI*, nr 516) hade en svensk ("flat") mynttyp nyligen avskaffats 1358. Avlysningen kan möjligen ha gällt gruppen med strålringsbrakteater som därmed ersattes av slättingsbrakteater med två motställda kronor, präglade av Magnus och Håkan.

Det finns flera faktorer som talar mot ovanstående resonemang. Strålringsbrakteater (LL XXVIII) som började myntas i Sverige år 1354 har påträffats i ett stort antal i Sverige. Det är därför osannolikt att myntningen upphört 1358 efter endast några års prägling. Avlysningen av en svensk mynttyp, som omtalas i handlingen från 1358, kan dessutom vara identisk med den som skedde år 1354 (Rasmusson 1943, 271). Därmed skulle myntningen av strålringsbrakteater fortsatt efter år 1358. Om en mynt-grupp präglats samtidigt i både Sverige och Norge är det inte rimligt att merparten av gruppen myntats i Norge, vilket tolkningen av materialet visar. Det skulle innebära att Norge försåg Sverige med mynt och att Magnus Eriksson förlorade viktiga inkomster från slagskatten. En sådan situation är osannolik också med tanke på hur distributionen av mynten till Sverige skulle ha fungerat praktiskt. Sveriges och Norges många myntorter fanns säkert delvis just för att underlätta spridningen av mynten, i en tid då kommunikationerna inte var de bästa.

3. Håkan Magnusson kan ha börjat prägla gruppen i Norge efter brodern Eriks död år 1359. Han var då Norges kung och dessutom Sveriges tronföljare. De två kronorna skulle därmed symbolisera Norge och hans blivande rike Sverige. Präglingen kan ha pågått i några år. Senast 1363 påbörjades nämligen myntningen av en ny grupp i Norge. Det skedde troligtvis i samband med att den norska penningmarken fixerades till hälften av den lübska (Authén Blom 1992, 473). Det som talar mot en myntning efter Eriks död är möjligen den korta präglingstiden, eftersom gruppen är relativt stor.

I Norge finns fler exemplar av typen och deras utbredning är mer koncentrerad än i Sverige. Ser man till den procentuella andelen i fylkena hittar man Norges absolut största koncentrationen i sydöstra Norge. Där är myntfynden betydligt färre än längre västerut. Detta trots att en myntning pågått i Oslo och troligtvis i Tönsberg. Det medför att anhopningen i sydöst väger tyngre, än den till antal större koncentrationen i väst. Med tanke på bokstaven O mellan de två motställda kronorna, är Oslo en rimlig myntort. Att myntningen ägt rum i Norge ter sig troligt. Den västliga utbredningen i Sverige kan även förklaras med myntortens geografiska läge d.v.s. närheten till den svenska riksgränsen.

Typen med II kan antas vara en variant av O och fyndutbredningen skulle då ytterligare bekräfta den norska dominansen.

Tolkningen av materialet för samtliga typer antyder att gruppen är myntad enbart i Norge. Helt entydig är ändå inte tolkningsresultatet. En av gruppens typer (I) är stor bland fynden från Västergötland, medan det för en annan typ är omöjligt att fastställa i vilket land den präglats p.g.a. de få fynden. Således finns även en möjlighet att gruppen hör hemma i både Sverige och Norge.

Som ett komplement är det därför av intresse att studera den politiska historien i Sverige och Norge under åren 1353 till 1374. Symboliskt kan gruppens två motställda kronor stå för två förenade kungar eller en kung och hans två riken. Ser man till den politiska utvecklingen i Norge och Sverige finns det fyra tänkbara situationer där en myntning av brakteater med just två kronor passar in:

1. Magnus var Norges och Sveriges kung åren 1319-1355.
2. Magnus och Håkan stod enade efter upproret 1356.
3. Håkan var Norges kung och Sveriges tronföljare efter brodern Eriks död år 1359.
4. Håkan och Magnus samregering i Norge efter år 1355.

De olika alternativen diskuteras nedan.

1. Magnus Eriksson kan ha myntat gruppen i egenskap av Sveriges och Norges kung. Myntningen måste ha påbörjats före år 1355, då sonen Håkan övertog tronen i Norge. Gränsen för övergången till brakteatmyntning i Norge kan ligga omkring år 1353 (Rasmusson 1943, 277). För Sveriges del började, som tidigare nämnts, brakteater myntas år 1354 och då med stor sannolikhet strålringsbrakteater. Det skulle innebära att Magnus präglade av brakteater med två motställda kronor ägt rum i Norge från omkring år 1353. Det verkar inte rimligt eftersom Magnus kontrollerade båda rikena.

medeltida kloster och kyrkor på landsbygden (KJ).

Susanna Detthoff, Corvey – dess myntning utifrån det svenska fyndmaterialet (CK).

Petra Grönwall, Vikingatida silverskatter på Gotland – en forskningshistorisk studie av de vikingatida silverskatterna (CP).

Janett Lindstedt, Myntningen under Valdemars regering 1250–1275 (KJ).

Erica Wårhem, Hildesheim. En studie av den vikingatida myntningen utifrån de svenska fynden (CK).

C-uppsats

Åsa Abrahamsson, Myntningen i Danmark 1042–1146. En studie med utgångspunkt i det svenska materialet (CP).

Anja Koronen, Engelska mynt i nordiska fynd. En studie av de engelska myntens typsammansättningar i vikingatida fynd i Norden utom Sverige (CP).

Janett Lindstedt, Sverige eller Norge? En studie av en brakteatgrupp från 1300-talets mitt (KJ).

Jessica Lindström, Myntningen i Danmark 995–1042. En studie med utgångspunkt i det svenska materialet (CP).

4. Konferenser och andra engagemang

Stockholm, 16 februari. *Fakultetsopponent* på licentiatavhandling i ekonomisk historia vid Stockholms Universitet. Bo Franzén, När myntet var en vara. Analyser av ekonomiska företeelser i Arboga stads tänkebok 1450–1523 (Jonsson).

Stockholm, 9 mars. *Ledamot av betygsnämnd* vid Erik Sperbers disputation på avhandlingen *Balances, weights and weighing in ancient and early medieval Sweden* (Jonsson).

Köpenhamn, 18–20 mars. *Studier* av vikingatida myntfynd vid Den kgl. Mønt- og Medaillesamling (Jonsson).

Köpenhamn, 20 mars. Dansk Numismatisk Forening. *Föredrag*: Förskjutningar i den ekonomiska tyngdpunkten i Danmark 800–1140 baserat på myntfynden (Jonsson).

Mars – juni. *Studieresor* bl. a. till Eskilstuna museer, Gotlands Fornsal, Lunds universitets historiska museum, Nationalmuseerna i Helsingfors och Köpenhamns samt Universitetets myntkabinett, Oslo, för avslutande insamlingsarbete, fotografering och kontroll av vissa data till boken *The Anglo-Scandinavian Coinage*, under sammanlagt ca två veckor (Malmer).

Stockholm 17 april. Stockholms universitet, doktorandseminarium: Mynt och makt. Silver- och myntfynd från det elbslaviska området ur ett feodalt tolkningsperspektiv (Kilger).

Visby, 19–21 april. *Deltagande* i kursen Digital teknik inom arkeologin (Jonsson).

Stockholm, 14 maj. Stockholms universitet, medeltidsseminariet. *Föredrag*: Vem präglade mynt i Kalmar under Magnus Ladulås regering 1275–1290? (Jonsson tillsammans med Nanouschka Myrberg).

Stockholm, 16–19 maj. Styrelsemöte med Internationella numismatiska kommissionen (Jonsson).

18 maj. Internationella numismatiska kommissionens resa till Gamla Uppsala, Sigtuna och Skokloster (Jonsson, Malmer, Martinson).

Gross Raden, Tyskland 21 juli–9 augusti. Registrering och fotodokumentation av myntfyndet från Schwaan (Kilger och Jonsson).

Stockholm, 30 augusti. Stockholms universitet. *Arkeologikurs*. Grundkurs i numismatik (Jonsson).

Sigtuna, 1 september. Arkeologidagen. *Föredrag* i museet med anledning av nya fynd med anknytning till myntningen i Sigtuna på 1200-talet (Jonsson).

Oslo, 3–4 september. *Studiebesök* på Universitets Myntkabinett (Jonsson).

Oslo, 5–6 september. Symposium om Myntindragningar i Norden i medeltiden. *Föredrag*: Myntindragningar i Sverige ca 1200–1361/63 (Jonsson); Monetaritet och feodalitet – myntets yttringar i det feodala landskapet under 1000-talet (Kilger).

Göteborg, 11 oktober. 1996 års "*Félix Neubergh Lecture*" vid Göteborgs universitet över ämnet: Knud, Olav och Olof. Nya källor till Nordens historia omkring år 1000 (Malmer). Jfr nedan Personalia.

5. Datorisering och forskarkontakter

På B- och C-betygsnivå handleds studenter vid uppsatsskrivning. Data-bearbetning utgör ett viktigt led i analysen av myntmaterialet. Antalet registrerade och bearbetade mynt i samband med uppsatsskrivning uppgick under året till ca 4.100 ex.

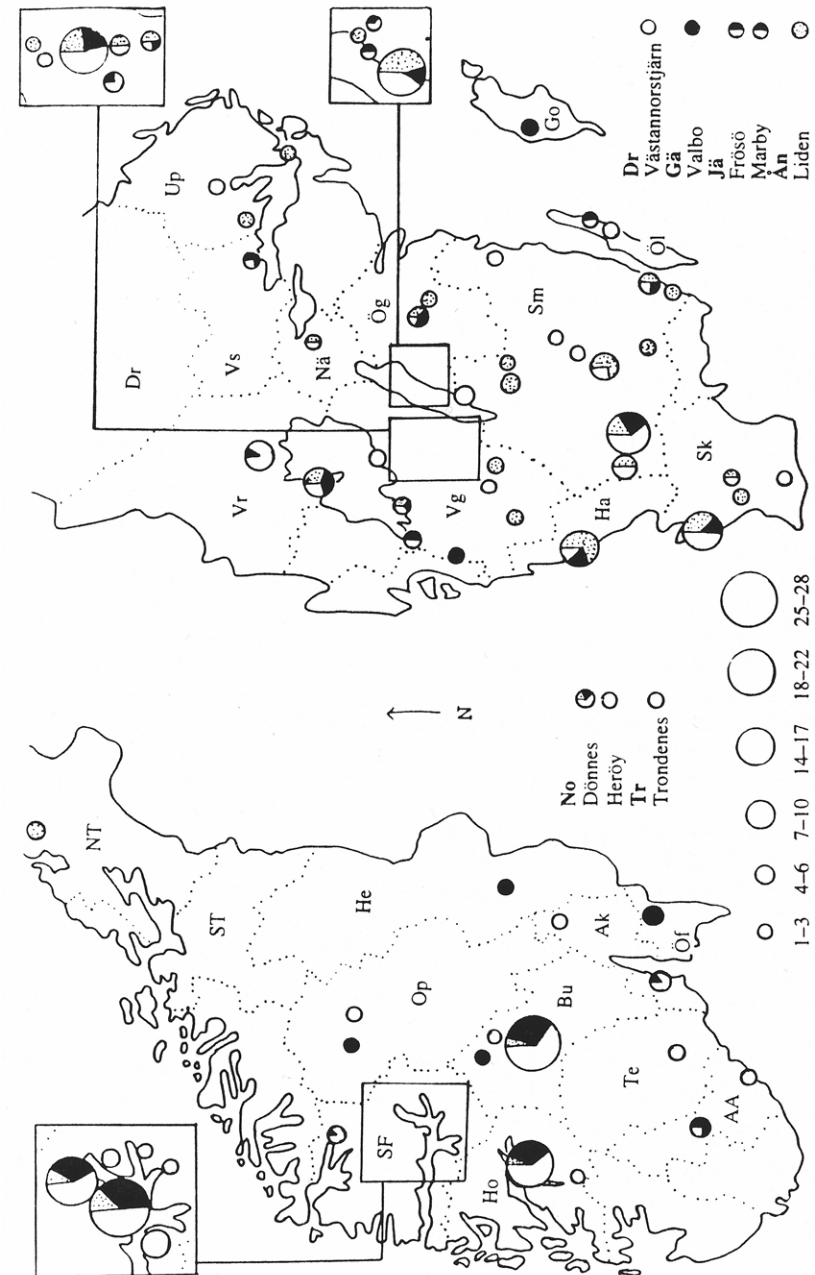

Fig. 5. Slätringsbrakteat med O och två motställda kronor.

fynd från kyrkor och kloster (hopade fynd). Med hjälp av spridningskartor för myntgruppens typer och jämförande statistik i tabellform, går det att se var gruppen cirkulerade och var dess typer var vanligast förekommande. Därmed är det möjligt att fastställa i vilket land gruppen präglats och myntorterna för dess typer (jfr Larsson 1996).

Skattfynden kommenteras här endast kortfattat. En skatt från massgravarna vid Korsbetningen utanför Visby är viktig, eftersom man vet att den tillhörde en av de stupade i slaget 27 juli 1361. Sammanlagt finns 18 kända skattfynd där LL XXIX är representerad och sex ingår i tab. 1.

Totalt 367 mynt ingår i lösfynd och hopade fynd och de fördelas på 79 fyndlokaler. Av dessa har 95 ex. inte varit möjliga att typbestämma och de ingår således inte i analysen av materialet. Hit hör bl.a. de fyra mynt som hittats i Finland. Om man utgår från de områden som monetärt kan räknas till Sverige (d.v.s. exkl. Gotland, Skåneland samt Jämtland men inkl. Finland) resp. Norge (inkl. Jämtland) har Sverige 136 ex. från 46 fyndlokaler och Norge 166 ex. från 30 fyndlokaler. Inom Sveriges nuvarande gränser finns 170 ex. från 53 fyndlokaler. Hädanefter anges antal ex. baserade på dagens gränser om inte annat uppges.

Enligt de medeltida gränserna är således antalet fyndlokaler 50% fler i Sverige än i Norge (46 mot 30), men trots det är antalet mynt färre än i Norge (136 mot 166). Det är svårt att relatera dessa tal till en tänkt representativ fyndspridning. Det som går att konstatera är emellertid att de stora hopade fynden är betydligt vanligare i Norge än i Sverige. De betyder att gruppen relativt sett måste anses vara bättre representerad i Norge än i Sverige.

Som ett exempel redovisas här analysen av typen med O (fig. 5) och två motställda kronor (LL XXIX:6). I materialet ingår totalt 88 ex. av typen. I Sverige har 37 ex. påträffats och i Norge 51 ex. (tab. 2).

Typen har hittats på 24 fyndlokaler i 11 landskap i Sverige. Västergötland har flest fynd (9) med 24% av typens totala antal i landet (tab. 3). De utgör 28% av alla fynd i Västergötland. I Småland har 5 mynt av typen påträffats, vilket motsvarar 14% av alla exemplar i Sverige. I Värmland har 4 ex. återfunnits.

I Norge är typen påträffad på 14 fyndlokaler i 9 fylken. Sogn og Fjordane har 22 ex. eller 43% av typens totala antal i landet (tab. 4). Där utgör den 33% av fynden. I Östfold har 4 ex. påträffats. Det motsvarar 100% av den totala myntmängden i landskapet.

För Sveriges del visar utbredningskartan på en västlig spridning av typen.

Vid verksamhetsårets slut var ca 153.000 poster registrerade på data., vilket innebär en ökning med ca 13.000 poster under året. Kronologiskt sett har tillväxten varit starkast inom det vikingatida materialet, följt av medeltiden. Sett till ursprungsområde har det nordiska materialet haft den starkaste tillväxten procentuellt sett. Utbyggnaden av databasen över medeltida myntfynd har också fortsatt. Beträffande skattfynd är den nu någorlunda komplett för perioden t.o.m. 1250 och den närmaste målsättningen är att komplettera perioden fram till 1520. Databasen över hopade fynd omfattar f.n. nästan endast landsortskyrkor men kommer nästa år att utökas med städer, borgar m.m.

Ämne	Område	Period	Antal poster
Mynt	Sverige	Medeltid	2.800
		Nyare tid	1.950
	Danmark	Vikingatid	3.400
		Medeltid	4.700
	Norge	Medeltid	350
	Tyskland	Vikingatid	25.300
	England	Vikingatid	31.400
	Baltikum	Medeltid	1.200
	Islamiska områden	Vikingatid	39.100
		Medeltid	22.000
Fynd	Diverse	Vikingatid	1.700
	Sverige	Vikingatid	2.350
		Medeltid	450
	Europa	Vikingatid	3.000
Diverse	Europa	Typer, myntmästare etc.	3.100
Litteratur	Hela världen	Antik till nutid	1.500
Auktions- och lagerkataloger		Antik till nutid	6.800

Databaserna används mycket i den forskning som bedrivs och kan bl.a. utnyttjas för att få fram en mängd statistik som utgör grunden för vidare analyser av materialet.

NFG och KMK stod som värdar för Internationella Numismatiska Kommissionens styrelsemöte i Stockholm. I samband därmed höll tre av styrelsens medlemmar föredrag (Andrew Burnett, Cécile Morrisson, Stanislaw Suchodolski). Kontakterna med forskare i övrigt har blivit lidande under året p.g.a. flyttaktiviteterna.

6. Studiesamling, bibliotek och arkiv

Genom anslag från Gunnar Ekströms Stiftelse för Numismatisk

Forskning har studiesamlingen av mynt fortsatt att byggas ut. Samlingen används i undervisningen för att illustrera myntutvecklingen och kommer att medge praktiska övningar med bestämning, stampstudier m.m. Ett stort antal mynt har också erhållits som gåva från privatpersoner. Under året har sammanlagt 77 föremål tillförts samlingarna som nu uppgår till 394 ex. (huvudsakligen mynt) inkl. kopior som är nödvändiga eftersom priserna för originalmynt under många perioder vida överstiger de tillgängliga medlen. Bland nyförvärven kan nämnas ett flertal antika mynt från en privat givare, vikingatida arabiska och tyska mynt sannolikt funna på Gotland, medeltida baltiska mynt, samt svenska mynt från 1600-talets början till 1700-talets början.

Kategori	Område	Period	Antal
Mynt	Sverige	Vikingatid	6
		Medeltid	8
		Nyare tid	13
	Skandinavien	Vikingatid	1
		Vikingatid	1
		Medeltid	25
	Danmark	Nyare tid	2
		Nyare tid	1
		Nyare tid	1
	Norge	Nyare tid	1
		Nyare tid	1
		Nyare tid	1
	Finland	Medeltid	6
		Nyare tid	1
		Nyare tid	1
	Baltikum	Nyare tid	3
		Nyare tid	14
		Medeltid	7
	Polen	Nyare tid	1
		Nyare tid	1
		Nyare tid	1
	Tyskland	Vikingatid	17
		Medeltid	2
		Medeltid	3
	Ungern	Vikingatid	63
		Medeltid	57
		Medeltid	1
	Österrike	Vikingatid	4
		Medeltid	84
		Medeltid	30
	England	Antik	14
		Antik	3
		Antik	1
	Frankrike	Antik	10
		Antik	10
		Antik	3
	Italien	Antik	10
		Antik	10
		Antik	3
	Kalifatet	Antik	10
		Antik	10
		Antik	3
	Volgabulgarer	Antik	10
		Antik	10
		Antik	3
	Kelter	Antik	10
		Antik	10
		Antik	3
	Grekland	Antik	10
		Antik	10
		Antik	3
	Romerska riket	Antik	10
		Antik	10
		Antik	3
	Bysantinska riket	Antik	10
		Antik	10
		Antik	3
	Sasanidiska riket	Antik	10
		Antik	10
		Antik	3
	Axumitiska riket	Antik	10
		Antik	10
		Antik	3
	Indien	Antik	10
		Antik	10
		Antik	3
	Diverse	Antik	10
		Antik	10
		Antik	3
	Medaljer	Antik	10
		Antik	10
		Antik	3

att Håkan tillträtt kungatronen år 1355. När Magnus avled 1374 behöll Håkan Värmland, Dalsland och en del av Västergötland (Nordberg 1995, 321 f).

För att öka kronans inkomster återupptogs myntningen av brakteater (ensidiga mynt) 1354, eftersom det var enklare och gick snabbare att prägla brakteater än tvåsidiga mynt. Den grupp som kortfattat ska behandlas här gäller penningar (slättringsbrakteater) med två motställda kronor. Den förekommer i ett flertal typer med en bokstav (B, C/G, I, II, n, O, T) eller ett kors mellan kronorna (fig. 4). Även en 1/2 penning (obol) med en krona och bokstaven T ingår (LL XXIX). Analysen i sin helhet är redovisad i en C-uppsats i arkeologi vid Stockholms universitet (Lindstedt 1996).

De av Sverige förvärvade, tidigare danska, skånelandskapen behöll dansk mynträkning under svenskt styre. Sverige och Norge var i personalunion under Magnus Eriksson 1319-1355 och även sedan sonen Håkan, som övertagit tronen i Norge år 1355, samregerade i Sverige med Magnus 1362-1364. Samtida dokument visar att det under en period fanns en gemensam mynträkning i Sverige och Norge, d.v.s. en monetär union. Man har antagit att länderna samordnat myntpräglingen på så sätt att inom en myntgrupp har vissa typer myntats i Norge och andra i Sverige. Den allmänna uppfattningen är att den här aktuella gruppen myntats omkr. 1360. Man har antagit att den hör hemma i både Norge och Sverige eftersom den är vanlig i båda länderna.

Tänkbara myntorter i Sverige är Nyköping, Uppsala, Västerås, Örebro, Jönköping, Skara, Skänninge och Söderköping (Magnus Ladulås testa-mente år 1285), Kalmar, Stockholm och Västerås (myntmästare kända under Magnus Eriksson), samt Söderköping, Lödöse och Uppsala (myntningsunderlag/stampar).

I Norge rör det sig om Tönsberg (myntort under Erik Magnusson 1280-1299), Bergen (skriftlig källa under Magnus Eriksson 1319-1355), samt Oslo och Trondheim (myntmästare under Håkan Magnusson 1355-1380). Hamar har också figurerat som en tänkbar myntort.

En jämförande kvantitativ metod har använts vid en analys av lösfynd och

Fig. 4. Exempel på mynt av den grupp som präglades 1355-1363.

Norge eller Sverige? Brakteater från 1300-talets mitt

Janett Lindstedt

Magnus Eriksson valdes till kung i Sverige 1319 och tidigare samma år hade han ärvt den norska tronen efter sin morfar Håkon V. År 1332 inlöstes Skåne (undantaget Bjäre och Åsbo härad), Blekinge, Lister och Ven mot en summa av 34 000 mark silver. En mycket stor summa för dåtida förhållanden. För att få ihop pengar till lösensumman tvingades Magnus att skuldsätta sig hos kyrkan och enskilda personer, vilket senare kom att orsaka kronan ekonomiska problem. Landets skulder utökades genom kriget med Novgorod 1346/8-1351. Pesten i mitten av 1300-talet förvärrade Sveriges ekonomi ytterligare när skattebetalare föll offer.

Åren 1343-1344 utsågs sonen Håkan till kung i Norge och den äldre sonen Erik till svensk tronföljare. År 1355 tillträdde Håkan Magnusson kungatronen i Norge. Magnus behöll emellertid styrelsen över och inkomsterna från en del norska eller under Norge lydande områden: Island, Tönsberg, Borgarsyssel (nuv. sydöstra Norge) och Ranrike-Elvesyssel (Bohuslän) (Nordberg 1995, 220).

År 1360 erövrade den danske kungen Valdemar Atterdag Skåne, Blekinge och södra Halland till den danska kronan. Året därpå (1361) lade han under sig Gotland. År 1362 valdes även Magnus son Håkan till kung i Sverige. Sverige hade nu två kungar fram till år 1364. Magnus och Håkan närmade sig varandra politiskt och tillsammans sökte de stöd hos sin gamla fiende Valdemar. År 1363 ingick Håkan äktenskap med Valdemars dotter Margareta. Förbundet mellan de nordiska kungarna accepterades inte av stormännen. Den representerade ett hot mot deras politiska inflytande. Oppositionen vände sig samma år till hertig Albrekt d.ä. av Mecklenburg. De kom överens om att dennes yngsta son Albrekt d.y. (Magnus systerson), skulle bli kung i Sverige.

Albrekt d.y. av Mecklenburg utropades till svensk kung 1364. Magnus och Håkan tvingades avstå från större delar av Sverige, men de utgjorde ändå ett orosmoment för Albrekt d.y. under hela 1360-talet. År 1366 fängslades Magnus och hölls fången på Stockholms slott till år 1371. För att släppas fri tvingades han att överläta svenska kronan till sin systerson. I gengäld fick han förfoga över Västergötland, Värmland och Dalsland under sin livstid (frälset i området skulle dock lyda under kung Albrekt). Magnus Eriksson var aktiv under sina sista år och man kan nästan tala om ett samvälde mellan honom och sonen Håkan. Ett samvälde som innefattade Norge, Västergötland, Värmland och Dalsland. Magnus återtog även styrelsen av de norska områden som han behållit makten över efter

Den registrerade tillväxten uppgick under versamhetsåret till sammanlagt 225 poster (exkl. auktions- och lagerkataloger). Bland viktigare svenska nyförvärv kan nämnas Lindgren (Sveriges mynt 1719-1776), Haganders samling. Bland viktigare utländska verk kan nämnas Sydenham över romerska republikmynt, Fagerlie om solidifynd, Hauberg över danska mynt 800-1241, Poey d'Avants arbete i tre volymer över franska feodalmynt, Krauses standardkatalog över världens mynt 1601-1700 resp. tyska mynt 1601 till idag. Vidare har ett antal arbeten som behandlar såväl svensk (Starbäck; Erikskrönikan; Magnus Eriksson m.m.) som utländsk (Norges historia 800-1319; Regesta Norvegica 822-1369 m.m.) historia inköpts.

Ett mycket stort antal auktions- och lagerkataloger har under året skänkts av B. Ahlström Mynthandel.

7. Personalia

Kenneth Jonsson avgick som prefekt vid arkeologiska institutionen vid årets slut p.g.a. ökad arbetsbelastning i samband med personalminskning.

Kenneth Jonsson utsågs till ledamot av Medeltidsseminariets rådgivande nämnd vid Stockholms universitet.

Gert Rispling slutade sin anställning som antikvarie på egen begäran 1996-09-30.

Sedan 1977 anordnas varje år vid Göteborgs universitet en Félix Neubergh Lecture. Föreläsningsserien har tillkommit genom en donation av bankiren Félix Neubergh, född i Göteborg men verksam i London. Vartannat år skall föreläsningen behandla problem inom "Banking and Finance", vartannat år arkeologi. Bland föreläsarna inom bank- och finansväsen kan nämnas Gunnar Myrdal (1977), Harold Wilson (1983) och Bengt Dennis (1990). Med undantag för David M. Wilson (1978) har arkeologerna hittills företrätt utomskandinaviska, ofta utomeuropeiska specialområden. Att Brita Malmer valdes till 1996 års föreläsare kan kanske ses som ett tecken på ökat intresse för ämnesområdet numismatik och penninghistoria, särskilt den del som gäller de många jordfunna mynten från vikingatid och tidig medeltid.

Fil. kand. Cecilia Persson avslutade sin akademikerpraktik 6 mån. vid NFG 1996-01-31. Av Gunnar Ekströms Stiftelse erhöll hon ett doktorandstipendium på ett år fr.o.m 1996-09-01. Hennes avhandlingsämne kommer att behandla de vikingatida myntfynden i skånelandskapen.

Fil. kand. Nanouschka Myrberg gjorde API (arbetsplatsintroduktion) vid

NFG under perioden 1996-08-01 – 1996-11-30.

Fil. stud. Anna Wätz gjorde ALU (arbetslivsutveckling) vid NFG under perioden 1996-01-29 – 1996-06-14.

8. Tryckta skrifter

Kenneth Jonsson

Internationella numismatiska kommissionen. *NNUM* 1996:6, 98-99.

Castles and coinage. *Castella Maris Baltici II* (red. M. Josephson & M. Mogren), Nyköping 1996, 79–84.

Mynt från vikingatiden funna i Sverige. *KVHAA årsbok* 1996, 51 (tillsammans med Evert Baudou).

Nya bidrag till Sigtunas mynthistoria. *Vikingars guld ur Mälarens djup* (red. S. Tesch och R. Edberg), Sigtuna 1996, 45–48.

Christoph Kilger

Eine Neuauswertung der spätwikingerzeitlichen Münzhorte auf westslawischem gebiet (2). *CCN* 6, 6–10.

Vikingatida mynt- och silverfynd ur arkeologiskt-numismatiskt tolkningsperspektiv. *Aktuell Arkeologi* V. SAR 30, 1996, 63–76.

Brita Malmer

On Byzantine coins from the Viking Age found in Sweden. Italiani fatti profughi. Numismatic studies dedicated to Vladimir and Elvira Eliza Clain-Stefanelli. *Numismatica Lovaniensia* 12, 1996, 249–252.

Gert Rispling

Kommentar (till Stefan Heidemann, Orientaliska Myntkabinettet i Jena) *SNT* 1996:6, 134-135.

Förkortningar

CCN – *Coins and Computers Newsletter*. Stockholm/New York.

CNS – *Corpus nummorum saeculorum IX–XI qui in Suecia reperti sunt*. Stockholm 1975–.

Comm. NS – *Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis*. Nova Series. Stockholm 1987–.

Fv – *Fornvännen*, Stockholm

KMK – *Kungl. Myntkabinettet*, Stockholm.

KVHAA – *Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien*, Stockholm.

NM – *Numismatiska Meddelanden*, Stockholm.

SAR – *Stockholm Archaeological Reports*, Stockholm.

SNT – *Svensk Numismatisk Tidskrift*. Stockholm.

9. Numismatiska forskningsgruppen 1996

Besöksadress: Bollhusgränd 1B, 3tr.

Postadress: Bollhusgränd 1B, 3tr.

Telefon: 08-16 20 00 (växel)

08-674 77 50

Telefax: 08-674 77 53

Föreståndare: Professor Kenneth Jonsson, tel. 674 77 55, e-post: kenneth.jonsson.@ark.su.se. Klara Östra Kyrkogata 8B, 111 52 Stockholm, tel. 20 07 86.

Kilger, Christoph, FK, doktorandtjänst (HSFR), tel. 674 77 54, e-post: m67ck82g@students.su.se. Hägerstensvägen 171, 2 tr, 126 53 Hägersten, tel. 681 03 46.

Malmer, Brita, professor emerita, tel. 674 77 52. Mölna vändplan 6, 181 61 Lidingö, tel. 766 49 44.

Martinson, Marie, redaktionssekreterare, tel. 674 77 50, e-post: marie.martinson.@ark.su.se. Skönviksvägen 257, 122 42 Enskede, tel. 91 27 22.

Myrberg, Nanouschka, FK, API, Zinkens väg 27, 117 41 Stockholm, tel. 668 73 44.

Persson, Cecilia, FK, doktorand, tel. 674 77 54, e-post: f69cp6c6@students.su.se. Lundagatan 39, 117 27 Stockholm, tel. 84 38 98.

Rispling, Gert, FK, JK, antikvarie, Hangarvägen 1, 183 66 Täby, tel. 756 56 62.

Wätz, Anna, fil. stud, ALU, Norrtullsg. 9, 113 29 Stockholm, tel. 34 41 84.